

WSOY KLASSIKOT

GUSTAVE FLAUBERT

Rouva Bovary

ROUVA BOVARY

GUSTAVE
FLAUBERT

ROUVA BOVARY

Suomentanut ANNA-MAIJA VIITANEN

RANSKANKIELINEN ALKUTEOS MADAME BOVARY ILMESTYI 1857.
TÄMÄN SUOMENNOKSEN ENSIMMÄINEN PAINOS ILMESTYI 1994 MAAILMAN PARHAAT
KERTOJAT -SARJASSA (OY VALITUT PALAT – READER'S DIGEST AB).
SUOMENTAJAN TARKISTAMAN LAITOKSEN ENSIMMÄINEN PAINOS ILMESTYI 2005.
SUOMENNETTU CHARPENTIERIN EDITION (1873) POHJALTA.

© ANNA-MAIJA VIITANEN JA WSOY 2005

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-51631-7

PAINETTU EU:ssa

ENSIMMÄINEN OSA

ENSIMMÄINEN LUKU

Kesken läksyenluvun astui rehtori luokkaan perässään uusi poika, jolla ei ollut koulupukua, sekä vahtimestari, joka kantoi isoa kirjoituspulpettia. Nukkujat heräsivät, ja kaikki nousivat seisomaan sen näköisinä kuin olisivat juuri kovasti ahkeroineet.

Rehtori viittasi meitä istumaan ja kääntyi puhuttelemaan valvojaa.

”Herra Roger”, hän sanoi hiljaa. ”Luovutan huostaanne uuden oppilaan. Hän tulee toiselle luokalle. Jos hänen työnsä ja käytöksensä osoittautuvat ansiokkaiksi, hänet siirretään yläluokille, minne hän ikänsä puolesta kuuluisi.”

Tulokas, meitä kaikkia kookkaampi noin viidentoista ikäinen maalaispoika, seisoi oven takana nurkassa melkein näkymättömissä. Hänellä oli suoraksi saksittu otsatukka kuin kyläkanttoria, ja hän näytti nuhteettomalta ja hyvin hämilliseltä. Mustanappinen vihreä verkatakki kiristi varmaan kainaloista, vaikka hän ei kovin harteikas ollutkaan, ja hihansuiden halkioista pilkottavat punakat ranteet olivat selvästi tottuneet olemaan paljaina. Sääriä verhosivat siniset sukat, ja kellertävät housut oli vedetty olkaimilla kireälle. Jaloissa oli vankat nauloilla vahvistetut, huonosti kiillotetut kengät.

Läksyen kuulustelu alkoi. Tulokas istui pelkkänä korvana kuin

kirkossa uskaltamatta edes nostaa jalkaa toisen päälle tai nojata kyynärpäähän, ja kun kello soi kahdelta, valvojan oli kehoitettava häntä käymään riviin meidän muiden kanssa.

Meillä oli tapana heittää luokkaan tullessa lakki lattialle saadaksemme kädet vapaiksi; se oli lennätettävä heti kynnykseltä penkin alle niin että seinä läjähti ja pöly pöllähti; sellainen oli tyyli.

Mutta tulokas ei joko ollut huomannut temppea tai ei uskaltanut osallistua siihen, ja rukouksen päätyttyä hänellä oli lakki yhä polvilla. Tuo päähine oli tyylien sekamelska, karvalakin, lansieerin korkean lakin, huopahatun, saukonnahkalakin ja yömyssyn yhdistelmä – niitä onnettomia luomuksia, jotka mykässä rumuudessaan ovat ihmeen ilmeikkäitä niin kuin idiootin kasvot. Se oli munanmuotoinen ja valaanluilla tuettu: alimpana oli kolme makkaramaista rinkulaa, sitten seurasi punaisella nauhalla erotettuja vinoneliöitä vuoroin sametista ja kaninkarvasta, sen jälkeen tuli pussimainen osa, joka päättyi kiemuraisen nauhakirjailun koristamaan kovitettuun monikulmioon, ja tupsun virkaa teki pitkän ohkaisen nyörin päässä roikkuva pieni kultalankainen risti. Hattu oli upouusi, lippa kiilteli.

”Nouskaa seisomaan”, opettaja sanoi.

Poika nousi ja päähine putosi. Koko luokka räjähti nauruun.

Poika kumartui poimimaan hattunsa. Vierustoveri pukkasi sen kyynärpäällä hänen kädestään, ja hän poimi sen uudestaan lattialta.

”Saa täällä olla kypärättäkin”, sanoi opettaja, joka oli sukkela mies.

Oppilaiden naurunremakka sai poikaparan niin hämilleen, ettei hän tiennyt, olisiko pidellyt hattua käsissään, laskenut sen lattialle vai pannut sen päähänsä. Hän kävi istumaan ja asetti hatun polvilleen.

”Nouskaa ja kertokaa nimenne”, opettaja sanoi.

Tulokas sopersi jotain, mistä ei saanut selvää.

”Toistakaa!”

Taas kuultiin samanlainen soperrus, ja sekin peittyi luokan ilkuun.

”Kovempaa!” opettaja huusi. ”Kovempaa!”

Tulokas kokosi kaiken päättäväisyytensä, avasi suunsa ammolleen ja kajautti keuhkojen täydeltä kuin jotakuta kutsuakseen sanan *Charbovari*.

Puhkesi metakka, joka voimistui voimistumistaan äänten kimeästi kajahdellessa (huudettiin, ulvottiin, tömistettiin, hoettiin: *Charbovari! Charbovari!*), aaltoili sitten yksittäisinä purskahduksina, vaivoin laantuen, ja saattoi äkkiä ottaa uutta vauhtia tukahdutettujen nauruntyrskähdysten poukkoilla joltain penkkiriviltä kytemään jääneiden paukkupommien lailla.

Rangaistustehtävien ryöppy palautti vähitellen järjestyksen luokkaan, ja saatuaan Charles Bovaryn nimen vihdoin selville kirjain kirjaimelta saneluttamalla ja toistattamalla opettaja määräsi pirupoloi-
sen laiskanpenkille kateederin juureen. Poika nousi mutta ei lähtenytäkään heti liikkeelle.

”Mikä on hukassa?” opettaja kysyi.

”Minun lak...”, tulokas äännähti ujosti ja vilkuili hätäisenä ympärilleen.

”Viisisataa säettä koko luokalle!” jyrähti kiukkuinen ääni ja pysäytti uuden metakan alkuunsa kuin Neptunuksen *Quos ego*. ”Ollaanpa rauhallisesti!” opettaja jatkoi ärtyisästi ja kuivasi otsansa patalakista kaivamallaan nenäliinalla. ”Ja tulokkaamme taivuttakoon kaksikymmentä kertaa *riduculus sum*.” Sitten hän lisäsi lempeämmällä äänellä: ”Lakki löytyy kyllä, ei sitä ole varastettu.”

Rauha palasi. Päät kumartuivat vihkojen ylle, ja uusi poika istui kaksi tuntia esimerkillisen ryhdikkäänä huolimatta paperitolloista, joita silloin tällöin singahti kynänterästä hänen kasvoihinsa. Hän pyyhkäisi vain osumakohtaa kädellään ja tuijotti liikkumatta maahan.

Illalla lukuhuoneessa hän otti hihansuojukset kirjoituspulpetista, järjesti pikkutavaransa ja viivoitti paperinsa huolellisesti. Näimme hänen työskentelevän tunnollisesti, etsivän jokaisen sanan sanakirjasta ja näkevän paljon vaivaa. Oli epäilemättä tämän alttiin uutteen ansiota, että häntä ei siirretty alemmalle luokalle, sillä vaikka hän hallitsikin säännöt kohtuullisesti, ei hänen lauseissaan ollut ais-

tikkuutta. Vanhemmat olivat säästäväisyyssyistä lykänneet kouluun lähettämistä mahdollisimman pitkään, ja poika oli aloittanut latinanopinnot kylän kirkkoherran johdolla.

Isä, entinen rykmentin alilääkäri Charles-Denis-Bartholomé Bovary, oli vuoden 1812 paikkeilla sekaantunut rettelöihin sotaväenotossa ja joutunut eroamaan palveluksesta; niinpä hän oli hyödyntänyt henkilökohtaisia avujaan ja kahmaissut kuudenkymmentuhannen frangin myötäjäiset, jotka osuivat kohdalle hänen ulkomuotoonsa rakastuneen trikootavarain kauppiaan tyttären hahmossa. Bovary oli komea, suurisuinen mies ja osasi kalauttaa kannuksiaan vaikuttavasti; hän näytti uljaalta viiksineen ja poskipartoineen, sormusten koristamine käsineen ja värikkäine vaatteineen ja oli ulosanniltaan sujuva kuin kauppamatkustaja. Avioiduttuaan hän eli muutaman vuoden vaimon rahoilla, söi hyvin, nukkui pitkään, poltti suurta posliinipiippua, tuli illalla kotiin vasta näytösten päätyttyä ja kävi ahkerasti kahviloissa. Appi kuoli ja jätti mitättömän perinnön. Siitä ärsyyntyneenä Bovary ryhtyi jatkamaan yritystä, menetti rahaa ja vetäytyi maaseudulle toivoen vaurastuvansa tilallisena. Mutta koska hän ymmärsi maanviljelyksestä yhtä vähän kuin kankaista, ratsasti hevosillaan sen sijaan että olisi pistänyt ne työhön, joi siiderinsä pulloittain sen sijaan että olisi myynyt sen tynnyreittäin, söi siipikarjastaan parhaat ja rasvasi metsästyssaappaansa sianrasvalla, hän huomasi piankin, että rikastumishaaveet oli paras jättää sikseen.

Kahdensadan frangin vuosikoroillaan hän vuokrasi Cauxin ja Picardien rajoilla sijaitsevasta kylästä asumuksen, joka oli eräänlainen maalaistalon ja herrastalon yhdistelmä, ja eristäytyi sinne neljänkymmenenviiden vuoden iässä myrtyneenä ja mennyttä haikailien, taivasta syyttäen, kaikkia kadehtien, sanoen kyllästyneensä ihmisiin ja haluavansa elää rauhassa.

Vaimo oli alkuun ollut aivan hullaantunut mieheensä, osoittanut rakkauttaan yrittämällä olla mieliksi kaikin tavoin, mistä siippa oli vain entisestään kylmentynyt. Ennen niin iloisesta, avomielisestä ja hellästä naisesta oli vanhemmiten tullut oikullinen, hermostunut marisija (niin kuin viini väljähtyessään etikoituu). Ensin hän oli vain va-

littamatta kärsinyt, kun mies oli juossut kylän jokaisen naikkosen perässä ja palannut illalla paheiden pesistä tympääntyneenä ja viinalle lemuten. Sitten ylpeys oli noussut kapinaan. Silloin hän oli vaiennut, haudannut kiukkunsa loppuiäksi tyyneen äänettömyyteen. Hän oli lakkaamatta liikkeellä ja työn touhussa. Hän kävi asianajajien ja tuomarin puheilla, piti mielessä vekselien lankeamiset, hankki lykkäykset; kotona hän silitti, ompeli, pyykkäsi, valvoi työväkeä, suoritti velat sillä aikaan kun talon herra poltteli valkean ääressä mistään murehtimatta, tuhkaan syljeskellen, havahtuen yrmeästi uneliaisuudestaan vain jotain ilkeää letkauttaakseen.

Kun poika syntyi, se oli vietävä imettäjälle. Kotiin palattuaan nassikka pääsi prinssin päiville. Äiti syötti lapselle hilloa, isä antoi hänen juoksennella avojaloin ja osoittaakseen, millainen filosofi oli, sanoi jopa, että poika voisi kulkea alasti niin kuin eläinten pennut. Päinvastoin kuin äiti, isä ihannoi kuvaa miehuullisesta lapsuudesta ja pyrki muokkaamaan jälkeläistään sen mukaiseksi, vaati spartalaisen ankaraa kasvatusta, joka tekisi pojasta vahvan ja vankan. Hän pisti pojan nukkumaan lämmittämättömässä huoneessa ja opetti tämän juomaan rommia isoina kulauksina ja pilkkaamaan uskonnollisia kulkueita. Hiljainen ja hyväluontoinen lapsi vierasti kuitenkin isän yrityksiä. Äiti kuljetti poikaa koko ajan mukanaan, leikkasi paperinukkeja, kertoi tarinoita, piti loputtomia yksinpuheluita, joita höystivät alakuloinen huumori ja hellät hupsutukset. Elämänsä yksinäisyydessä hän siirsi lapseen kaikki turhamaiset, hajalle lyödyt toiveensa. Hän haaveksi korkeista asemista, näki pojan jo aikuisena, komeana ja henkeväenä miehenä, jolla oli hyvä virka hallinnossa tai tie- ja vesirakennusvirastossa. Hän opetti pojan lukemaan, laulamaan muutaman pikku romanssinkin vanhan pianonsa säestyksellä. Turhaa touhua, sanoi isä-Bovary, joka ei kirjoista piitannut. Olisiko heillä muka varoja lähettää poikaa valtion kouluun, ostaa hänelle virkaa tai kauppa-liikettä? Elämässä sitä paitsi pärjäsi kyllä, kunhan ei siekaillut. Rouva Bovary puri huultaan ja poika vaelteli kylällä.

Hän kulki maatyöläisten mukana, hätyytti variksia multapaakuilla. Hän söi karhunvatukoita ojanpientareilta, paimensi kalkkunoita vit-sa kädessä, haravoi heiniä, juoksenteli metsissä, hyppäsi sateella ruu-tua kirkon pylväskäytävässä ja kinusi juhlapäivinä suntiolta luvan soittaa kelloja saadakseen roikkua paksussa köydessä koko painol-laan ja tuntea, miten se heilautti hänet yläilmoihin.

Ja mittaa hän puski kuin tammi. Hän sai vahvat kourat ja terveet värit.

Kun hän oli kahdentoista, äiti sai tahtonsa lävitse ja opinnot al-koivat kirkkoherran johdolla. Mutta oppitunnit olivat niin lyhyitä ja satunnaisia, ettei niistä juuri ollut hyötyä. Ne pidettiin joutohetki-nä sakaristossa, häthätää seisoviltaan ristiäisten ja hautajaisten välil-lä, tai sitten kirkkoherra lähetti hakemaan oppilasta iltakellojen ka-jahdettua, jollei tärkeämpää menoa ollut. Noustiin makuukamariin, käytiin istumaan, hyttyset ja yöperhoset lentelivät kynttilän ympäril-lä. Oli lämmin, poika nukahti, ja pian kädet vatsalla torkkunut pap-pi kuorsasi suu auki. Joskus taas kirkkoherra keksi Charlesin pelloilta vetelehtimästä palatessaan jonkun sairaan luota ehtoollista antamas-ta, komensi pojan luokseen, läksytti tätä vartin verran ja käytti tilai-suutta hyväksi pistääkseen oppilaansa taivuttamaan verbin puun kat-veessa. Oppitunti keskeytyi sadekuuroon tai joku tuttava sattui pai-kalle. Muuten kirkkoherra oli suojattiinsa tyytyväinen, kehuipa nuo-rukaista hyvämuistiseksikin.

Niin ei voinut jatkaa. Äiti keräsi tarmonsaa. Isä antoi periksi no-louttaan tai paremminkin kylläntymistään, mutta odotettiin vielä vuosi, jotta poika ehtisi päästä ripille.

Kun siitä oli vierähtänyt puoli vuotta, Charles lähetettiin lopulta seuraavan vuoden puolella kouluun Roueniin, jonne isä vei hänet itse lokakuun lopussa, Saint-Romainin markkinoiden aikaan.

Nyt kukaan meistä ei pystyisi palauttamaan häntä mieleensä. Hän oli säyseäluontoinen poika, joka leikki välitunneilla, ahkeroi läksy-huoneessa, kuunteli tunnilla, nukkui sikeästi makuusalissa, söi ateri-alla nirsoilematta. Hänen holhoojansa, rautatavaran tukkukauppias Ganterie-kadulta, tuli kerran kuukaudessa sunnuntaina hakemaan

häntä puotinsa suljettuaan, lähetti hänet satamaan katselemaan laivoja ja palautti hänet koululle seitsemän jälkeen, parahiksi illalliselle. Torstai-iltaisain hän kirjoitti äidilleen pitkän kirjeen punaisella musteella ja sulki sen kolmella lakkasinetillä. Sitten hän kertasi historianvihkojaan tai luki läksyhuoneessa ajelehtivaa vanhaa Anacharsiksen nidettä. Kävelyretkillä hän haki juttuseurakseen palvelijan, joka hänen laillaan oli maalta.

Ahkeruutensa ansiosta hän pysyi luokan keskivaiheilla, saipa luonnonhistoriasta kerran kunniamaininnankin. Mutta keskikoulun viimeisen luokan jälkeen vanhemmat ottivat hänet pois koulusta ja pistivät hänet opiskelemaan lääketiedettä luottaen siihen, että hän pystyisi suorittamaan ylioppilastutkinnon omin voiminkin.

Äiti valitsi hänelle huoneen tuntemansa värjärin talon viidennestä kerroksesta L'Eau-de-Robecin varrelta. Äiti sopi ruokailujärjestelyistä, hankki huonekaluja, pöydän ja kaksi tuolia, haetti kotoa vanhan tuomipuuisen sängyn ja osti vielä pienen rautakamiinan ja polttopuita lapsirukkansa lämmikkeeksi. Viikon lopulla hän sitten lähti kotiin muistutettuaan ensin lukemattomat kerrat, että pojan tuli käyttäytyä kunnollisesti nyt kun tämä jäisi oman onnensa nojaan.

Lukiessaan opetusohjelmaa ilmoitustaululta Charles tunsu huimausta: anatomia, patologia, fysiologia, farmakologia, kemia, botaniikka, kliiniset ja terapeutit kurssit, puhumattakaan hygieniasta ja muusta medisiinasta – kaikki sanoja, joiden alkuperästä hänellä ei ollut aavistustakaan, jotka olivat kuin portteja ylevän hämäryyden täytämiin pyhättöihin.

Hän ei ymmärtänyt yhtään mitään; kaikki oli käsittämätöntä, kuunteli hän miten tarkasti hyvänsä. Silti hän ahkeroi, sidotti vihkonsa, seurasi kaikkia luentoja, ei jättänyt yhtään sairaskäyntiä väliin. Hän hoiti päiväurakkansa kuin hevonen, joka silmälaput silmillään kiertää kehää tietämättä mitä varten puurtaa.

Pientääkseen kuluja äiti lähetti joka viikko postikyydillä kimpaleen uunissa paistettua vasikkaa, jota poika sairaalasta palattuaan söi aamiaiseksi koputellen seinää kengänpohjalla. Sitten oli juostava oppitunneille, anatomiansalille, köyhäintalolle ja palattava kotiin

koko kaupungin läpi. Syötyään illalla vuokraisännän tarjoaman niukan aterian hän kiipesi takaisin huoneeseensa ja ryhtyi työhön kosteissa vaatteissa, jotka höyryivät hänen yllään punahehkuisen kamiiinan hohteessa.

Kauniina kesäiltoina, siihen aikaan kun kaduilla on leppeää ja autiota ja piit lyövät nauhapalloa kynnyksivillä, hän katseli avoimesta ikkunasta kyynärpäihinsä nojailien. Syvällä alhaalla virtasi siltojen ja aitojen välissä keltaisena, violettina, sinisenä joki, joka teki tästä Rouenin kolkasta kuin pahaisen pikku Venetsian. Rannalla kyyköttelevät työmiehet huuhtoivat vedessä käsivarsiaan. Katonrajasta pistävillä riu'ulla roikkui puuvillavyyhtejä kuivumassa. Vastapäätä aukeni kattojen takana kirkas avara taivas, jonka laskeva aurinko punasi. Siellä kaukana oli varmaankin ihanaa! Vilpoista pyökkien alla! Hän levitti sieraimensa nuuhkimaan maaseudun suloisia tuoksuja, jotka eivät yltäneet hänen luokseen.

Hän laihui, venyi mittaa, kasvot saivat surumielisen ilmeen ja alkoivat näyttää miltei kiinnostavilta.

Aivan luontevasti, pelkkää velttouttaan hän tuli luopuneeksi kaikista hyvistä päätöksistä. Kerran jäi väliin sairaalakäynti, seuraavana päivänä luento, ja päästyään laiskottelun makuun hän jätti kokonaan menemättä.

Hän rupesi käymään kapakoissa, mieltyi dominopeliin. Se että hän ilta illan jälkeen sulkeutui nuhjuiseen ravintolaan nakkelemaan marmoripöydälle mustilla täplillä merkittyjä lampaanluun kappaleita tuntui kallisarvoiselta vapaudenosoitukselta, joka nosti hänen arvoaan hänen omissa silmissään. Se oli kuin johdatus maailmaan, tie kiellettyihin iloihin, ja tarttuessaan sisään tullessaan ovenripaan hän koki lähes aistillista iloa. Näin hänessä vapautui paljon pidäteltyä: hän opetteli ulkoa kupletteja ja lauloi niitä kemuissa, innostui Bérangerista, perehtyi punssintekoon ja oppi vihdoin tuntemaan rakkauden.

Tällä tavoin valmistauduttuaan hän epäonnistui täydelleen lääkärintutkinnossa. Kotiväki odotti häntä illaksi yhteiseen juhlaan menestyksen kunniaksi!

Hän lähti matkaan jalkapatikassa, jäi kylän reunamille ja lähetti

Rouva Bovary on romaanitaiteen suuriin uudistajiin kuuluneen Gustave Flaubertin mestariteos. Se kertoo turhautuneen maalaislääkärin rouvan Emma Bovaryn onnen ja romantiikan tavoittelusta, joka johtaa traagiseen tunteiden kierteeseen. Ilmestyessään teoksen psykologisesti tarkkanäköinen kuvaus naisen intohimosta ja seksuaalisuudesta herätti suuren skandaalin. *Rouva Bovary* on myös romaani kirjallisuudesta itsestään, täydellisen tyyllitaiturin kertomus naisesta, joka lumoutui lukemastaan.

TEOKSEN ON SUOMENTANUT ANNA-MAIJA VIITANEN.

KANNEN MAALAUUS Pierre-Auguste Renoir (1841–1919), *Madame Monet Reading "Le Figaro"*, 1872 | Öljyväri | Museu Calouste Gulbenkian, Lisbon | The Bridgeman Art Library • SARJA-ASU: Ville Laihonen | KANSI: Eija Kuusela

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-51631-7